

Ян Якоб Слауерхоф

ПЪТЕШЕСТВЕНИКЪТ

Роман

*Превод от нидераандски
Анета Данчева-Манолова*

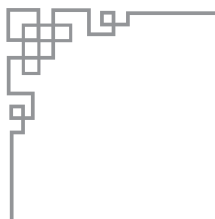
Издателство „Слънце“
Основано 1937 г.
София, 2017 г.

На приятеля ти капитан Поа Ф.

ПЪРВА ЧАСТ

ГЛАВА I

Отдавнашен летен ден на китайския бряг, който от толкова векове е оставял сивите си каменисти краища, стръмни скали и кафяво крайбрежие да се мият и дълбаят от вълните на Южнокитайското море. Но бреговата линия почти не се е отдръпнала. Освен бавното полюшване няма почти никакво движение, водата клоkochи около издадените канари, покрай брега на кротки ята се носят рибарски гемии, самотни товарни джонки мудно, сякаш умислени и вгълбени в себе си, бавно се плъзгат от пристанище в пристанище. Параходите на европейците припряно влизат и излизат, но почти не се забелязват. И всичко си остава все същото.

През един отдавнашен летен ден, досущ като множество други предишни, един кораб се приближава до островите, на които се издига Амой*. Стар, черно боядисан параход, не особено голям. Въпреки това той връща хиляда и петстотин души в родината им. Богаташи от

* Амой (истор.) – днес Сямън, голям пристанищен град в провинция Фудзиен на Югоизточното китайско крайбрежие. През XIX век след Първата „опиумна война“ и по силата на Нанкинския договор е сред т.нар. „договорни“ пристанища, които Китай е задължен да отвори за международна търговия и през които започва да навлиза европейското влияние. Една от специалните икономически зони, сега с население от 3 531 537 жители. – Бел. прев.

Сингапур, търговци от Малака* и от всички индонезийски острови, които след години се прибират с малко богатство и голямо семейство от жени, момчета и момичета; кулита**, продали се за три години и държани по пет в отровните калаени мини и жарките каучукови плантации, които сега, измършавели, с отпуснати мускули и хлътнали бузи, но пък с натъпкан с пари пояс, също се завръщат със сребърните си долари. Всички те са подслонени, наблъскани един връз друг, в ниските долни палуби и по нагорещените железни горни, доколкото се намира място между шлюпките, крановете и товариите. Сред тях има и новородени дечица, пухкави и меки като малки молюски, чиито големи кафяви очи се пулят открити и безпомощни от мъничкото личице. А също и престарели люде, чиято отпусната кожа е провиснала като преширока роба по костеливата им снага, които се завръщат единствено за да си умрат в родната страна. Някои си отиват още на борда – на задната палуба наред с лодките стоят също така и ковчези. Положени са върху пласт негасена вар, с капак, обърнат надолу. Но се озовават където трябва да бъдат. Търговци на едро гордо се превиват под тежестта на дебелия си, щръкнал търбух с тази си снага физически доказват богатството си. Пушачи на опиум са осяяли като храсталаци дървените ъгълчета, глухи и слепи за всичко заобикалящо ги.

* Малака – полуостров в Югоизточна Азия, на който се намират днешните държава Малайзия, Сингапур, Тайланд и Мианмар. – Бел. прев.

** Кули – след забраната на търговията с роби западните търговци прибягват до ловкото примамване на „кулита“, евтина работна ръка от индийци, китайци и други източноазиатски народности. – Бел. прев.

Всички те обаче, деца, старци, болни, трупове, мършаваи отрепки и охранени дебелаци, образуват едно цяло – късче от човечеството, което се е отправило към Китай. От долната палуба се надига бръмчене и жужене, сякаш някакво огромно насекомо издава този ту усиловащ се, ту затихващ звук, от всички тях на валма се излъчва миризма и тя е надвиснала неотменно над кораба.

Амой вече се забелязва: бръмченето и жуженето се засилват, долната палуба се е изпразнила, навън от нея изтича поток от ковчези, кафези, панери и кошници, с изключение на няколко смъртно болни и умиращи, които лежат в мръсотията си. Мнозина сега разпознават брега и различават кафявия парапет от високи камъни на Каулун Сеу, Пролетния остров*. Други никога не са виждали Амой, но въпреки това го откриват. Почти никой няма да остане там, Амой поглъща преселниците и отново ги изплюва, навътре-навън, навън-навътре.

На борда също така се е побрало и населението на цяло село, потеглило някога, по време на големия глад преди три години. Работило е на архипелага Натуна** в плантации по планинските склонове, останало си е сплотено, не се е разделило, поне в по-голямата си част, мнозина са измрели, мнозина са се родили; скоро някъде в обширната континентална част на страната ще има ново село.

Корабът пуска котва далеч от града под проливния

* Пролетния остров – днес „Гуланю“, т.нар. „Градина над морето“, или „Музикалният остров“ – живописно място, част от Сямън, прочуто с архитектурата, природата и романтичната си атмосфера известна туристическа дестинация. – Бел. прев.

** Натуна – група индонезийски острови в южната част на Южнокитайско море. – Бел. прев.

дъжд. Не след дълго обаче лодките излизат от стоянките си. Двайсет, трийсет големи сампана* вече са заобиколили кораба. Хамалите подхвърлят нагоре въжета и се катерят по тях, все по-нагоре, бързо-бързо местейки лепкавите си крака по корабната стена. Същевременно навсякъде се палят фишеци, които издават причудливи гърмежи. Свършено е с тишината в открито море, с монотонното леко жужене. Пронизителни викове прорязват въздуха. Носачите мъкнат хора със себе си, влачат багажи и ги плъсват в лодките си. Кой и как после ще открие своя в суматохата? Пристигащите са зашеметени, но замайването не трае дълго, всеки приема участта си и се озовава в съответната лодка, непрекъснато трополят по стълбичките. Хамалите носят невръстните дечица на цедилки. Престарелите женици – на гръб. Изпънатите им назад коси, черните им ризи лъщят на дъжда, те се хият към сушата, оголвайки разядени зъби.

После сампаните отплават почти слепени един за друг, претоварени с хора, като цяла огромна флотилия са... не, не, като парче от Китай. Парче, което се добавя към цялото.

Един час след пристигането на кораба всички вече са отведени по задушните хотели из малките улички с издълбан паваж и отново заживяват в познатата воня и полумрак. Отново са щастливи, но тъй малко са се изменили, сякаш никога не са заминавали за никъде. А някои пак вече са на път, с имуществото си на кобилици на рамо, през оризовите поля около Амой, към вътрешността на страната.

Малко по-късно един сампан бива натоварен с два-сет ковчега под кърмения край на кораба. Това са по-

* Сампан – плоскодънни дървени лодки. – Бел. прев.

следните пасажери, които слизат от борда.

Измежду пътуващите не съм познавал ни един-единствен от всички, не съм различавал никого от общата маса. Хиляда и петстотин души са съжителствали на едно и също тясно пространство цели шестнайсет дена, без сближаване. Сега, когато са си отишли, е празно и тихо и вонята е намалела. Това е всичко. А в Китай има хиляда и петстотин души повече, само че не си личи.

Какъв ли смисъл има това пътуване? Товариш и скоро разтоварваш, друго не се случва. Да, все пак, но чак при стъмване.

Още няколко писъка откъм раздалечаващите се един от друг сампани. Жена, която седеше на ниския ръб, която загреба вода, която я бутна гребло, няколко деца, заплакали заради тази непозната. И после на кораба настъпи гробна тишина, подобна на някаква огромна сива хищна птица, отдавна реяла се над него и сега дочакала да удари часът ѝ. Плющияният плътен дъжд продължаваше, палубите си оставаха празни, всичко се намокри и залъщя. Все още не се разтоварваше. Корабът беше напълно замрял, първоначално кафе за хиляди, сега – грамаден железен плаващ гроб само за малцината останали.

Никой не идваше на палубата, всички се криеха от дъжда в килийките си, самички или скупчени заедно.

Аз вече не бях едновременният. Тогава се бях отдал на временна смърт, живеех просто така, докато го имаше животворното: шума на морето и дъха на вятъра.

Сега можех да слеза на брега, ако искам.

Как стана така, че при вялия ход на годините, след бедствията по море и на суша, които преживях почти изцяло в пътуване, въпреки всичко отново се съживи

копнежът ми да слеза на брега, и не само това, а също и да ида дълбоко навътре в страната и повече никога да не видя морето? Не някакъв демон се опитваше да ме завладее, аз самият го исках; или пък се дължеше на привличането от огромната страна, която лежи зад малкото, обкръжено от островни вериги море? Но аз не се боях от това привличане, то беше земно, а не от отвъдното. Кога ли щеше да дойде то?

От всичките китайци на борда, от големите семейства, от цялото село, не бях се запознал лично с нито един-едничък, никой не ме бе поздравил, нито ми се бе усмихнал, с нито един не размених и думичка. При качването на борда в началото на пътуването бегло бях забелязал едно момиче, съвсем младичко, с черен кичур над челото, много добре сложено, доколкото черният блузон и синият панталон позволяваха да се види. За миг ми бе хрумнало да го пусна в каютата си. У него при качването на борда имаше нещо диво, тъй както малко зверче, живяло на свобода и което изведнъж затварят, иска да се изтръгне, но е твърде боязливо и мекучаво и не смее. За пет долара, дадени на родителите, щях да го получа ей така. Но, ах, тя щеше търпеливо да ме понесе и отново да си отиде. Повече не я погледнах, не я съзрях и по-нататък сред множеството. Кого другиго още запомних? Няколко дечица, смешни и извънредно любвеобилни, с дебели коремчета и маймунски движения, неколцина столетници, единият от които непрестанно четеше на ръба на люка, другият – загледан втренчено и неправещ нищо: ученият и мъдрецът. И един жив труп, пушач на опиум, у когото вече не живееха дори очите. Всички останали бяха еднакви.

Сега копнея да бъда сред тази човешка маса, която

вече ще да се е разпръснала сред много по-голямата човешка маса на Амой. Сега бях се освободил от страха от среща с демона, завладял ме някога, но ме въздържаше предчувствието за тежката, потискаща самота, която ме очакваше, ако хлътнех сред множество, с което не можех да поддържам връзка ни словом, ни с поглед или жест. Бях обаче готов да напусна кораба при първия удобен случай, защо не и сега? Преди утрешния ден никой няма да забележи, че ме няма. Хайде тогава. Тихичко повиках един от сампаните, които винаги, денонощно, пляскаха в близост с корабите, но се приближи друг, по-голям. Когато скочих в него, забелязах, че е плаващо жилище. Майка, баща и четири деца живееха под едно навесче, спейки превити на две. Мъжът, жената и една от дъщерите обслужваха кораба. Мъжът ръчкаше отзад с голямо гребло, жената се занимаваше с платната, а дъщерята движеше едно по-малко гребло на носа, но според мен това надали помагаше. Тя изглеждаше и полузаспала.

Седнах отзад на една скамейчица с тръстикова постелка и видях как под навесчето, където гореше газена лампичка, другите три деца лежат плътно едно до друго заедно с няколко прасенца. Цялото домакинство бе разположено връз една дъска – просто няколко купички и панички.

Къщите близо до водата вече се очертаваха, или по-точно тук-там беше запален фенер и току зървах късче фасада, мярваха ми се високи, празни прозорци без стъкла, а останалото бе обвито в мрак; приближавах се до мъртъв град.

Водачът на сампана се закова и посочи към дъщеря си. Не разбирах. Той подвижна, тя се приближи, притисна се в мен. Бащата кимна. Защо да ходя до града?